

POTRAFIĆ (57) *vb pf*

potrafić (36), **potrefić** (21); *potrafić* *LibMal* (3), *MurzNT*, *GliczKsiąż* (3), *Mącz* (3), *BudNT* (2), *StryjWjaz*, *PaprpPan* (4), *KochPs*, *StryjKron*, *GórnRozm* (7), *ZawJeft*, *ActReg*, *LatHar*, *GrabPospR* (2), *CzahTr*, *PaxLiz*; *potrefić* *LubPs*, *GórnDworz* (7); *potrafić* : *potrefić* *RejWiz* (1:2), *CzechRozm* (1:8), *CzechEp* (1:3).

o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie); *potrefić* z tekstów nieoznaczających é.

inf *potrafić* (24). ◇ *fut* 1 sg *potrafię* (1). ◇ 2 sg *potrefisz* (1). ◇ 3 sg *potrafi* (16). ◇ [1 pl *potrafimy*.] ◇ 3 pl *potrefią* (1). ◇ *praet* 1 sg *m* -m *potrefił* (1). ◇ 3 sg *m* *potrafił* (2). *f* *potrafiła* (1). ◇ 3 pl *m* *potrafili* (2). *subst* *potrafiły* (1). ◇ *plusq* 3 sg *m* był *potrafił* (1). ◇ *con* [2 sg *m* *byś* *potrafił*.] ◇ 3 sg *m* *potrafiłby*, *by* *potrafił* (3). *n* *potrafiłoby*, *by* *potrefiło* (2). ◇ *part praet act* *potrafiwszy* (1).

Sł stp brak, *Cn notuje*, *Linde XVI w*.

1. *Poradzić sobie z czymś, dokonać czegoś, sprostać zadaniu; conficere, efficere, gerere Cn [w co] (34)* : ábowiem niemáľz ná ľwiecie tákiego człówieká/ kthory by ľie do wĺzytkiego zgodzic/ y w káżdą rzecz dobrze potrefić mogł. *GórnDworz* li7, D7, H4, O6; Bowiem ten wĺzytki ľkárby/ y złotá dáruie/ Kto chęć ľczyrość/ vprzeymość/ s łobą ofiáruie. Gdyż teź w to y ľáľkawe fatá potráfiły/ W czym ia próżny/ tym ľáľność twoię obdárzyły. *StryjWjaz* A2v; O których tegodni obráchowániu/ iż wiele ludźi vczonych dofyć piáľo/ chociaź nie we wĺzytkim zgodnie/ bo teź w to trudno potrefić/ poniewaź w tey mierze Piáľrze łłowá Bożego vťáli/ [...] przeto ľie ia tu rzeczą tą zábáwiáć niechcę *CzechRozm* 170, 128v, 147v, 219, 252v; Powiemći ten Strzáľkowlki w to potráfić vmie/ Iáľ ľie komu záchowáć czyľcie to rozumie. *PaprpPan* Bb3v, K4v, X2v; tedy rzecz thę/ w ktorey ľád człówiek żaden nie potrefi/ iemu śmieie oddawamy/ y ná iego ľię dekret ľpuľczamy. *CzechEp* 55, 51, 91; Więć ľatwie we Włóľzech wiedzic/ iáko kto żyie/ iákiey kto cnoty bo poľpoľu w iednem mieľcie mieľzkáćie/ ále v nas ktorzy po roźnych mieyľcách mieľzkamy/ trudnoby w to potráfić Sędziemu. *GórnRozm* H2v, G [2 r.], H3 [2 r.]; *ActReg* 83; *GrabPospR* L2v, M4; [Zgodliwym wĺzyľcy głóľem wnet gruchněli/ Ná Oľtrorogá wotowáć pocźeli: On w to potráfi/ on go nam przywiedzic/ Niech w Imię Boże co rychley poń iedzie. *RybWiersze* A4v; *Albertus* E; *PlutBBud* Iv, P2; *BielKron* 1597 399 (*Linde*)].

potrafić czym (2): *CzechEp* 345; (–) Dla nas vbogięgo Człéká biáľey plći/ wyrwi z ľtráchu ľękliwégo: Prośi ćię ľamá známi/ przez wiáre ľáľkawéy Oyczyzny: y z miłóści przyiáćielľkiéy práwéy. (–) Iuź ia w to dobrze wiáre y pilnośćiá moią Potráfię. *ZawJeft* 22.

Ze zdaniem dopełnieniowym [żeby, iżby (5), że (2), [jako]] (7): Ale pánie Koľtká gdyześ w. m. pokazał drogę Dworzáninowi/ [...] ielľiby mu kiedi do miłóści táiemney przyľzłó/ iáko w to ma potrefić iżby ľie w niey nigdi nie wydał *GórnDworz* Ddv; W to żaden nie potrefi żeby ľie vczyńki iego zgodzić mogły z ľáľką Bożą y ľmierćiá Chriľtułową. *CzechRozm* 212 *marg*, 212v, **6; TYm [*Podoleckim*] wiedz s przodkow nie zefzłó nic ná dobrey łlawie A vmieię iuź mi wierz w to potráfić práwie/ Ze pocźciwe ľpráwy ich idá ludzyom k myľli *PaprpPan* N3v; *GórnRozm* K2v; bo Bog ľáľkawy. W to potráfi że iá ľam miedzy was rozdźieli/ Y wĺzech wáľzych narodow ľercá vwefeli. *CzahTr* F3; [Iákoź teź to nie ľadá co ielľ/ w to mądrze potrefić/ żeby ľię y łłowom greckim/ y rzeczy ktora ľię w

nich zámyka [...] dofyć vczyńiło. *CzechNT* *2v; Zacny Hetman ćwiczony/ vmiał wto potráfić/ Iáko taką ízáránczą przeważnie odítráfzyć. W okopie oboz toczył *ZbylPRozm* C3v; *PlutBBud* F3v].

W charakterystycznych połączeniach: potrafić loiką, pilnościq, wiarq; potrafić dobrze (lepiej) (4), łacno, mądrze, trudno (4); żadną miarą nie potrafić.

Szereg: »nie potrefić ani sprostać« (1): to wiedzieć małz: iż nic więcej ku temu [noszeniu krzyża] wiernemu/ á ízczyremu łudze Chrístułowemu nie trzebá/ tylko żeby íe łámega íebie záprzał. Bo gdy to vczyńi: łacno w to vgodzi. A íeśliż wprzod łámega íebie nie záprzy: tedy w to żadną miarą nie potrefi: áni temu íprosta. *CzechRozm* 226v.

[*W przén:* zgoła piono moje Nigdy w to nie potráfi/ żeby doítáecznie Mogło to kiedy wípomnieć *ZbylDroga* C.]

2. *Spotkać, natknąć się na kogoś lub na coś; znaleźć; invenire PolAnt, Mącz; devenir, reperire Mącz (16) :*

potrafić kogo, co (11): Alye nyepotrąfiwłfi íkrzynky, tho czego mogł doítacz zabráll. *LibMal* 1544/91v; pan yednego razu yedzące bill na gorze potráfil, a ony rzekli yích kolacz then bili kupili. *LibMal* 1544/92; *MurzNT Matth* 27/32; *GliczKsiąż* L8v, M, P5v; [Hekubá [...] gdy vciekáła s Polixeną/ Eneás ią potráfił/ Polixenę íey wzyął *HistTroj* K7; Nieíaki Midias wyciąwłzy policzek Diogenowi/ y zaráz mu dáł náwiąfkę wedłóg práwá. Náziútrz Diogenes/ potráfiwłzy Midiafá: dáł mu też w gębę rzelko *PlutBBud* D2v (*Linde*), N3v]. *Cf potrafić kogo gdzie.*

potrafić kogo, co gdzie (5): V Broczkich Bill raż po wiwolanyv íwym zzyemye alye ych doma nyepotrąfil *LibMal* 1546/122v; Y potrefi pod gorą gaiek Káfztánowy/ Z niego bieży potoczek iáko Kryfztałowy. *RejWiz* 141 v; Sed ubi reperiam Pamphilum, Gdzie naydę Pamphilufá/ gdzie go mam ízukać/ gdzie go mam potráfić. *Mącz* 279b, 322a; Iákobyś procz odwłoki/ miał żonę íkutecznie. Tę ktora cię ná dródze łamá potráfiłá/ Rádości nás ípołeczney/ obu nábáwiłá. *PaxLiz* Ev; [Potym potráfił (*marg*) náiduie abo naidzie (-) go Iefus wkościele *MurzNT Ioann* 5/14 (*Linde*); gdzie ią kolwiek potráfił/ tám ią całował przed wízytkiemi *PlutBBud* N3v].

potrafić na kogo, na co (żywotne) (3): A drugi po ízelinie ízuka Iáłowice/ [...]. A íeśli iáko rychło nie potráfi ná nię/ Tedy íe pánu oycu pewnie w rog doítanie. *RejWiz* 70; Przyśzedłzy Xenokrátés rzekł/ pomóż Bog brácie/ Bárzom rad zem zá rázem tu potrefił ná cie *RejWiz* 146v; *Mącz* 482b; [K temu żadnemu nieznáyomemu/ Bez íwiádectwá/ nie dáý Corki íemu. Byś iáko ná Przybyfzá nie tráfił/ Na złey ławy mężá nie potráfił. *WirzbGosp* C4].

Bezpodmiotowo: potrafić kogo (3): A záífte ná tem mizernym/ á pochylnym íwyecye dofić bárzo potráfi oycow nyepewnych/ íynow bez oycá. *GliczKsiąż* B5; Ieízcze y takiego potrefi/ ktory ízukaíac tey ławy/ áby go zá wymownego rozumiano/ wchodzi więcz z rzeczą íwą w dziwne Lábirinthy / łow nowych *GórnDworz* li6v, Cc8.

Szereg: »potrafić a naleźć« (1): á gdyzelz bych ya potráfić myał á nálesć thákiego náuczycyela/ ktoryby to włfytko włoby myał co tu námyenyálz. *GliczKsiąż* L8v.

3. *Osiągnąć, uzyskać [w tym: co (3)] (4) :* Coż przeto? Czego ízuka Izráel tego nie potráfił [*non est consecutus*]. Lecż wybráni potráfili. *BudNT Rom* 11/7.

Przen (2) : Kłztałtu twych czynów / wieczny boże/ Potrąfić żaden śmyśl niemoże. *KochPs* 129; *LatHar* 642 [przekład tego samego tekstu].

4. [Ugodzić, uderzyć [kogo w co]:

W przeciwstawieniu: »chybić ... potrafić«: Turek Florencá chybił/ á Florenc Turká w vd potrafił/ ták że lie Turkowi vd przepadł *HistOtton* 88.

W porównaniu: *HistOtton* 88 cf *W przeciwstawieniu*.]

5. *Utrafić w zamierzony cel; przen [w co] (2)* : A ielt to przyrodzone v ludzi tych którzy co z mozgu czynią/ iż gdy iáką rzecz pierwzy raz z łzczęfliwey fantaziey/ iáko Iouis minerue vrodzą/ á potym im/ iák lie to częśto mnie trafiáło/ zginie/ iusz trudno w táką drugą fantazią potrafić všiuią. *StryjKron* A6; *GórnRozm* L4v.

6. *Zdarzyć się komu [kogo] (1)* :

potrefić z kogo (1): Abowiem śnadźby mi nye ták cyęśfko było/ By s kogo obcego to myę potrefiło/ Bo by nyeprzyiacyel ták mi złorzeczyć myał *LubPs* O.

[*Szereg*: »potkać a potrefić«: záprawdę by mię więtsza rádość nie wiem, áby kiedy potkác á potrefić mogli! *LubWiryd* 42.]

7. [Dostać się:

Przysłowie: [ślugo] Ieśli będyesz chciał łobyę poprąwić/ Strzeż lie ze dzdzá pod rynnę potrafić. *WirzbGosp* D.]

Synonimy: 1. dokonać, poradzić, sprostać; 2. potkać, spotkać, znaleźć; 3. osiągnąć, otrzymać, posieść, zyskać; 4. uderzyć, ugodzić; 6. zdarzyć się.

Formacje współrdzenne cf TRAFIĆ.

Cf **POTRAFIENIE**, [POTRAFIONY]